

кафедрою квантової статистики і теорії поля Московського державного університету ім. М.В. Ломоносова. Він відіграв важливу роль у становленні та розвитку Об'єднаного інституту ядерних досліджень в Дубні. Там він очолював лабораторію теоретичної фізики, де проводив свої семінари, блискуче читав лекції. Згодом Микола Миколайович став директором цього всесвітньо відомого наукового центру і перебував на цій посаді майже чверть століття. Протягом багатьох років М.М. Боголюбов очолював також Математичний інститут ім. В.А. Стеклова, був багаторічним академіком-секретарем Відділення математики АН СРСР.

І.О. ВАКАРЧУК, міністр освіти і науки України

Сердечно вітаю вас, учасників ювілейної сесії Загальних зборів Національної академії наук України, присвяченої 100-річчю від дня народження академіка Миколи Миколайовича Боголюбова.

Микола Миколайович зробив видатний внесок у різні ділянки сучасної математики, фізики і механіки. Він засновник наукових шкіл із цих наук не лише в Україні та Росії. Кілька поколінь його учнів працюють сьогодні в різних наукових центрах на всіх континентах. Ця видатна людина своїми надзвичайно оригінальними ідеями яскраво продемонструвала силу й універсальність математики в дослідженні природи.

Його праці — це зразок того, як просто і разом з тим чітко можна проводити глибокі фундаментальні дослідження, проникаючи в справжню суть досліджуваного явища.

Одним із прикладів такого підходу є його побудова молекулярної теорії явища надплинності. Своєю унікальною ідеєю виді-

Академік М.М. Боголюбов здобув широке визнання як у нашій країні, так і за її межами. Він був двічі Героєм Соціалістичної праці, лауреатом Ленінської та 3-х державних премій СРСР, іноземним членом багатьох зарубіжних академій наук і товариств.

Разом із тим Микола Миколайович завжди був винятково інтелігентною і чуйною людиною, що, мабуть, було пов'язано і з його глибокими релігійними переконаннями.

Дозвольте щиро привітати всіх гостей і учасників нашого вчорашнього зібрання та оголосити ювілейну сесію Загальних зборів НАН України відкритою.

лення в математичних конструкціях задачі, що не допускає точного розв'язання, головних, визначальних складників, Микола Миколайович звів усю складність проблеми до квадратного рівняння й отримав точне розв'язання, у якому вже візуально проглядається вся палітра спостережуваних властивостей квантової рідини. Десятьма роками пізніше на основі цього методу Микола Миколайович створив теорію, що пояснює явище надпровідності. Сьогодні її називають «теорією Бардіна—Купера—Шриффера—Боголюбова».

Інший приклад — це формулювання Миколою Миколайовичем красивою математичною мовою того, як саме зворотні в часі класичні рівняння Ньютона для багатьох тіл дають незворотне в часі кінетичне рівняння Больцмана — основне рівняння, що описує явища перенесення. Він навчив нас розумінню цього переходу від інтуїтивно-мерехтливого відчуття до математично строгого пояснення через сформульований

ним фундаментальний принцип ослаблення кореляцій і детальний аналіз ієрархії часів міжмолекулярних взаємодій.

Ще один приклад — це його підручник «Лекції з квантової статистики», виданий українською мовою тепер уже в далекому 1949 році, який він написав на основі спецкурсів зі статистичної фізики, прочитаних у Київському і Московському університетах. До цього часу, на мій погляд, ніхто не зумів краще, чіткіше й доступніше, ніж у цих «Лекціях», викласти метод вторинного квантування, цього потужного інструменту дослідження фізичних систем і явищ. Саме тому цей підручник вивчали в оригіналі багато молодих учених, які й не знали української мови, оскільки його було перекладено російською мовою лише через 20 років. У підручнику наведено також прикладні задачі, що згодом стали новими науковими напрямками, які актуальні й сьогодні.

Прикладів тонкого і яскравого мислення цього видатного вченого можна навести чимало з різних розділів теоретичної фізики: чи то з нелінійної механіки, чи то зі статистичної фізики, чи то квантової теорії поля. І скрізь бачимо незвичність ідей і математичну строгість.

Ушановування пам'яті цієї видатної людини — наш святий обов'язок, а для молодого покоління зразок того, як академічна спільнота цінує вчених, які зробили визначний, фундаментальний внесок у розвиток світової науки.

Кожен, хто торкнувся наукової творчості Миколи Миколайовича Боголюбова за його життя і мав щастя спілкуватися з ним, з великою вдячністю долі зберігає яскраві спогади про цього знаменитого вченого, який так багато зробив для того, щоб у пізнанні людиною навколишнього світу вагомо скоротити відстань до істини.

**А.М. САМОЙЛЕНКО,
академік НАН України,
директор Інституту математики НАН України**

«......» умка про його місце в науці склалася давно: це найбільший вчений століття, — пише в «Слові про вчителя» учень М.М. Боголюбова академік А.О. Логунов. — Після Пуанкаре і Гільберта лише він уособлював у собі великого фізика і математика. Як вчений, він є неповторним, і, так само, неповторні обставини його життя і творчості...».

А все розпочалося в 1908 р., коли в церкві губернського дому Нижнього Новгорода повінчалися викладач Закону Божого, географії, російської мови, дидактики, педагогіки Нижньгородського єпархіального училища, логіки, психології, історії філософії Нижньгородської духовної семінарії Микола Михайлович Боголюбов та

викладачка музики Інституту шляхетних дівчат Нижнього Новгорода Ольга Миколаївна Люмінарска, а 8 (21) серпня 1909 р. у них народився перший син — Микола. У жовтні цього ж року Миколу Михайловича було посвячено в сан священника, і він погодився зайняти місце вчителя Закону Божого в Ніжинському історико-філологічному інституті князя Безбородька. Сім'я переїхала до Ніжина, де пройшли перші роки дитинства Миколи Боголюбова.

У 1913 р. сім'я переїжджає до Києва, де Микола Михайлович Боголюбов посідає місце професора богослов'я Університету св. Володимира, захищає докторську дисертацію «Філософія релігії» та здобуває в 1917 р. науковий ступінь доктора богослов'я.